

ULOGA ODGAJATELJA I RODITELJA U RADU S DJECOM S TEŠKOĆAMA

Čuturić, Antonela

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:209550>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-18**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

ANTONELA ČUTURIĆ

ULOGA ODGAJATELJA I RODITELJA U RADU S DJECOM S TEŠKOĆAMA

Završni rad

Pula, 02.Srpanj. 2021.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

ANTONELA ČUTURIĆ

ULOGA ODGAJATELJA I RODITELJA U RADU S DJECOM S TEŠKOĆAMA

Završni rad

JMBAG: 0303086034 , izvanredni student

Studijski smjer: Izvanredni preddiplomski stručni studij predškolskog odgoja

Predmet: Pedagogija djece s teškoćama u razvoju

Znanstveno područje: Društvene znanosti

Znanstveno polje: Pedagogija

Znanstvena grana: Posebne pedagogije

Mentor: doc. dr. sc. Dijana Drandić

Pula, srpanj. 2021.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana *Antonela Čuturić*, kandidatkinja za prvostupnicu *Predškolskog odgoja (bacc.praesc.educ.)* ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

ANTONELA ČUTURIĆ

IZJAVA

o korištenju autorskog djela

Ja, Antonela Čturić dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom „ULOGA ODGAJATELJA I RODITELJA U RADU S DJECOM S TEŠKOĆAMA“ koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama. Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, 02. srpnja. 2021.

Potpis

ANTONELA ČTURIĆ

Sadržaj

1. UVOD	1
2. DIJETE S TEŠKOĆAMA	2
2.1. Djeca s oštećenjem vida.....	3
2.1.1. Kako pristupiti i postupati s djecom koja imaju oštećenje vida.....	3
2.2. Djeca s teškoćama sluha.....	5
2.2.1. Kako pristupiti i postupati s djecom koja imaju oštećenje sluha.....	5
2.2.2. Moje iskustvo u radu s nijemim djetetom	6
2.3. Djeca s poremećajem govora, jezika i glasa	9
2.3.1. Kako pristupiti i postupati s djecom koji imaju poremećaj govora, jezika i glasa.	10
2.4. Djeca sa sniženim intelektualnim sposobnostima- Down sindrom	10
2.4.1. Down sindrom	11
2.4.1.1. Kako pristupiti i postupati s djecom koji imaju Down sindrom	12
2.4.1.2. Moje iskustvo s djetetom koji ima Downov sindrom.....	13
2.5. Djeca s poremećajem iz autističnoga spektra.....	14
2.5.1. Kako pristupiti i postupati s djecom koji imaju poremećaj iz autističnoga spektra	14
2.5.1.1. Moje iskustvo s djetetom kojima poremećaj iz autističnog spektra.....	15
3. VRTIĆ.....	18
3.1. Temeljne vrijednosti vrtića	19
3.1.1. Kakav vrtić treba biti da bi se djeca s teškoćama osjećala prihvaćeno?	19
4. ODGAJATELJ	21
4.1. Uloga odgajatelja u radu s djetetom s teškoćama.....	21
4.2. Kompetencije odgajatelja	22
4.3. Stručno usavršavanje odgajatelja	23
4.4. Strah odgajatelja	24
5. RODITELJI / OBITELJ	26
5.1. Uloga roditelja u radu s djetetom s teškoćama	27
5.2. Suradnja s odgajateljem	28
6. OPSERVACIJA.....	30
7. ZAKLJUČAK.....	32
8. LITERATURA.....	34
9. SAŽETAK.....	36
10. THE SUMMARY	37
11. POPIS GRAFIKONA I SLIKA	38

1. UVOD

Današnji vrtići su mjesto susreta i života različite djece. Prema svakom djetetu se postupa s predanošću, osjećajnošću i poštovanjem.

Svako dijete je posebno i međusobno se razlikuju po tjelesnom izgledu, ponašanju, željama, intelektualnim sposobnostima, mogućnostima, osjećajima. Uključivanjem u redovne vrtiće, među vršnjake, djeci s teškoćama potrebno je osigurati pažnju i puno više vremena oko usvajanja i shvaćanja novih pojmova, ali nikako ih se ne smije izdvajati radi njihove teškoće. Jer to nije istinski pristup profesionalnoga odgajatelja kojemu je cilj uspjeh svakoga djeteta.

Djeca s teškoćama u razvoju su djeca s trajnijim posebnim potrebama, a odnose se na urođena i stečena stanja organizma, koja prema svojoj prirodi zahtijevaju poseban stručni pristup kako bi se omogućilo izražavanje i razvoj sačuvanih sposobnosti djeteta i time što kvalitetniji daljnji odgoj i život.

U ovom radu posebna važnost pridodana je cjelinama u kojima se pojašnjavaju riječi dijete s teškoćama, vrtić, odgojitelj, roditelj, programi rada i individualni programi s djecom s teškoćama i u kojima će se razraditi njihove „probleme“, privikavanja u vrtiću, postupanja prema njima i shvaćanja.

U radu je isto tako naglasak dan na suradnji s roditeljima koja je važna i potrebna za pravilan rast i razvoj djeteta i njegov boravak u vrtiću.

2. DIJETE S TEŠKOĆAMA

Sva su djeca različita i svako dijete je posebno, a svi oni imaju pravo na rast, razvoj i obrazovanje prema svojim mogućnostima i sposobnostima. Svako dijete u sebi nosi vlastitu zainteresiranost za okolinu, učenje i sposobnost napredovanja.

U odgojno-obrazovnoj praksi, ali i u znanstvenoj i stručnoj literaturi dugo su se vremena izjednačavali termini „djeca s posebnim potrebama“ i „djeca s teškoćama“. Dijete/učenik s posebnim odgojno – obrazovnim potrebama se smatra svako dijete koje ima teškoće u učenju radi čega mu je potrebna posebna odgojno – obrazovna podrška te se odnosi na svu djecu s teškoćama u razvoju, ali i na darovitu i talentiranu djecu. Dok su djeca/učenici s teškoćama u razvoju ona koja pokazuju određena razvojna odstupanja i koja zbog toga trebaju dodatnu potporu i primjeren program školovanja i prilagodbe u okruženju s vršnjacima, kako bi im olakšali uključivanje u redovni odgojno-obrazovni proces (Drandić, 2017).

Vrtić je prvo mjesto izvan obitelji gdje djeca s teškoćama trebaju dobiti podršku odgojitelja na njihovom putu prema osamostaljivanju i razvoju u poticajnom okruženju vršnjaka.

Prema Državnom pedagoškom standardu predškolskog odgoja i obrazovanja (2008.) u djecu s teškoćama u razvoju ubrajaju se:

- djeca oštećenoga vida;
- djeca oštećenoga sluha;
- djeca s poremećajima govorno-glasovne komunikacije;
- djeca s promjenama u ličnosti uvjetovanim organskim čimbenicima ili psihozom;
- djeca s poremećajima u ponašanju;
- djeca s motoričkim oštećenjima;
- djeca sa smanjenim intelektualnim sposobnostima (djeca s mentalnom retardacijom);
- djeca s autizmom;
- djeca s višestrukim teškoćama u razvoju;
- zdravstvene teškoće i neurološka oštećenja (dijabetes, astma, bolesti srca, alergije, epilepsija i slično).

U nastavku rada opisuje se pristup i rad s djecom s oštećenjima vida, sluha, poremećaja glasa i govora, djeci sa sniženim intelektualnim sposobnostima te djeci s teškoćama iz autističnoga spektra. S obzirom na vlastito iskustvo i volontiranje tijekom mog srednjoškolskog obrazovanja, a kasnije u sklopu stručne prakse u vrtiću imala sam priliku susresti se i biti asistent djeci s autizmom, s posebnom pažnjom sam pristupila ovoj temi.

2.1. Djeca s oštećenjem vida

Kada se govori o djeci s oštećenjem vida, tada se u njihovim oštećenjima navodi slabovidnost i sljepoća. Sljepoća podrazumijeva potpuni gubitak vida dok slabovidnost označava djelomičan gubitak vida. Gubitak vida se odnosi na one teškoće kojima ne mogu pomoći pomagala koja su naočale ili leće.

Za djecu kojima je pripisano oštećenje vida, sluh postaje primaran čimbenik u svakidašnjem životu. Njihova je svakodnevnica usmjerena na slušnu percepciju koja im postaje vid. Putem sluha dijete usvaja informacije koje se nalaze oko njega. Isto tako dijete se putem sluha orijentira i kreće u prostoru.

Djeca s oštećenjem vida vrlo često imaju vrtoglavice kao i glavobolje koje se javljaju neposredno nakon većih aktivnosti. Takva djeca lakše gube motivaciju te im to produži vrijeme za učenje ili koncentraciju.

Sekulić (1988, str.16) navodi kako „ postoji cijeli niz faktora koji mogu dovesti do različite vrste i stupnja oštećenja vida. Mnogu su urođeni i javljaju se kao posljedica genetskih promjena ili pak djelovanja nekih bolesti i štetnih faktora u toku trudnoće i poroda, a mnogi su stečeni u toku života. Među faktore koji najčešće uzrokuju oštećenja vida možemo ubrojiti razna oštećenja i bolesti očiju izazvane traumama, infekcijama tumorima i sl.“

2.1.1. Kako pristupiti i postupati s djecom koja imaju oštećenje vida

Djeca koja imaju oštećenje vida imaju posebni odnos prema zvučnim aktivnostima kao što su pjevanje, sviranje i slušanje. Njima je potrebna jasna uputa prije svake igre ili aktivnosti. Ona mogu ravnopravno sudjelovati u svim aktivnostima u vrtiću te se njihovim sudjelovanjem povećava socijalna interakcija i prihvaćenost među ostalom

djecom. Djeca s manje vidnom percepcijom ne zaostaju u intelektualnom razvoju za svojim vršnjacima, jer oni upoznaju svijet, komuniciraju i uče koristeći ostala osjetila.

Da bi se djeci s oštećenim vidom pomoglo na bilo koji način potrebno je da tijekom izvođenja svake aktivnosti ima mogućnost taktalnoga osjeta, odnosno da doživi predmetnu strukturu, veličinu, miris, zvuk, površinu. Isto tako dobro je i da dijete ponekada takne jezikom određeni predmet (ako je to moguće) kako bi ga potpuno upoznao. Nije upitno da se na djetetovu odjeću stavi neki taktilni znak u obliku trokuta ili kruga na pribore i odjeću koja mu pripadaju kako bi ih znao raspoznati i obući jer mu takvi znakovi služe i za orijentaciju pri odijevanju. Odgajateljice trebaju posebnu pažnju obratiti na traženje predmeta u sobi, odnosno djetetu se treba pokazati na koji način će tražiti predmete u prostoru.

Kako tvrde Levandovski i Teodorović (1996, str.10) „traženja predmeta u prostoru s lagano savinutom rukom u laktu, dlanom okrenutim prema tijelu i prstima lagano skupljenim.“

Nadalje, bitno je da je hrana u djeteta s oštećenjem vida uvijek raspoređena prema jedinstvenom pravilu. Levandovski i Teodorović (1996, str.11) navode da se „redosljed hrane postavlja tako da se meso stavlja na 9, povrće na 3, prilog kao tijesto, krumpir na 12.“

Kada se uvode neke nove riječi treba se dopustiti da dijete s oštećenim vidom dotakne obraze i usne kako bi osim zvučnih imao i taktilnu sliku koja je sastavni dio svake vježbe. Tako dijete stvara mentalnu sliku o pojedinoj riječi i lakše je usvaja. Dok mu se sugeriraju upute potrebno je da odgojitelj bude konkretan, precizan i kratak. Ako je moguće, bitno je i da se djetetu daju upute dok je buka izolirana iz prostora kako bi se mogao koncentrirati na njih.

Kasnije ih je u njihovome razvoju radi njihove lakše komunikacije s okolinom, a i lakšeg učenja, potrebno upoznati s Brajicom, koja se sastoji od šest točaka, kako bi dijete svojim opipom slova i znakova naučio čitati. Isto tako, potrebno je poticati dijete i da kroz razne igre kojima se razvija sluh, opip, miris i okus.

2.2. Djeca s teškoćama sluha

U oštećenju sluha ubrajaju se naglušost, gluhoća i gluhonijemost. Kod djece koja imaju oštećenje sluha bitno je znati vrijeme kada je teškoća nastala. Najteži gubitak sluha je gluhoća pri čemu slušni aparati nemaju svrhu u percipiraju glasovnog govora, dok je gluhonijemost stanje koje je nastalo prije nego što je dijete uspjelo usvojiti glasovno – govorne komunikacije i naglušost u kojem je izgovor glasova djelomično ili potpuno razvijen.

Oštećenje sluha je jedno od najčešćih prirođenih oštećenja. Neki od uzroka koji ga određuju mogu biti rubeola majke za vrijeme trudnoće, virusna oboljenja i infekcije, porođajne traume kao što je dug i nestručan porod, uzimanje lijekova bez kontrole liječnika i slično.

Uzroci se javljaju od začeca do staračkih dana, a dijelimo ih u sljedeće tri skupine:

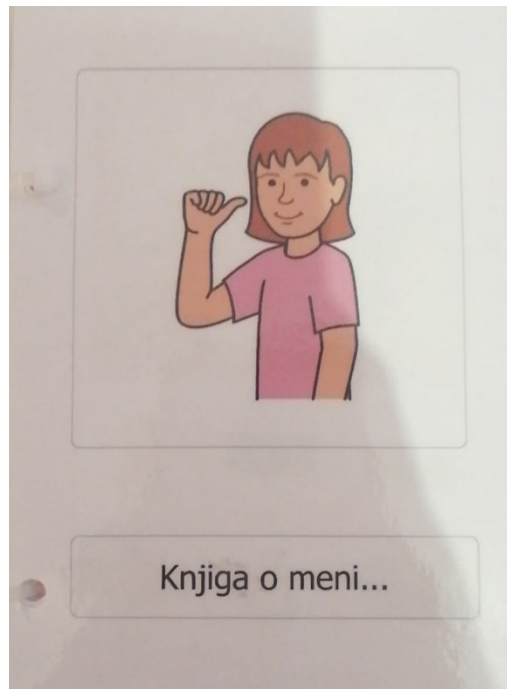
- prenatalni (prije rođenja) – oko 60% oštećenja nastaje u razdoblju prije rođenja (50% uzrokuju nasljedni činitelji, a 10% različite bolesti i trovanja majki u trudnoći)
- perinatalni (za vrijeme samoga poroda i 2 tjedna nakon rođenja) – oko 10% svih oštećenja nastaje za vrijeme poroda
- postnatalni (poslije rođenja u svim životnim dobima) – oko 30% oštećenja nastaje nakon rođenja, kao posljedica gnojenoga meningitisa, neliječenih upala srednjega uha, mehaničkih povreda, izloženosti prejakoj buci i sličnome (Zrilić 2011).

2.2.1. Kako pristupiti i postupati s djecom koja imaju oštećenje sluha

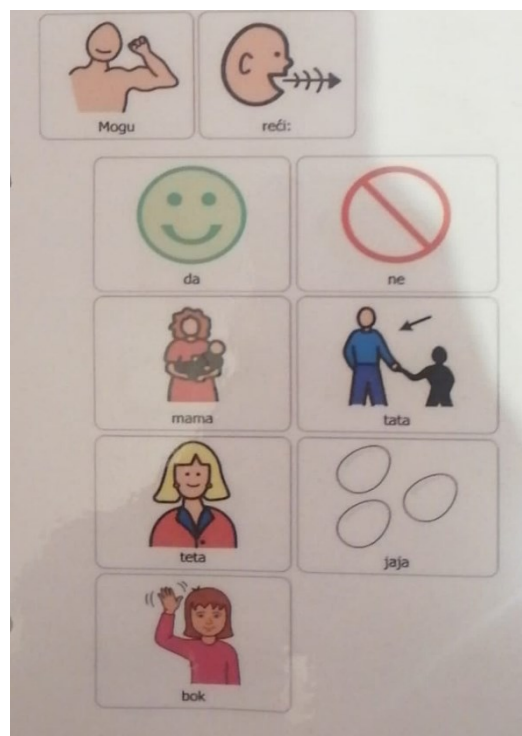
Odgajatelj treba postupiti s djecom koja imaju oštećenja sluha s pažnjom i komunikacijom koju treba prilagoditi svakom pojedinom djetetu. Prihvatljivo je da je svakome odgajatelju postupanje s djecom s oštećenim sluhom i poticanje njihove odgojno-obrazovne integracije izazov. Međutim, povjerenje odgajatelja u dijete i dječje sposobnosti omogućava djetetu osjećaj sigurnosti. Pogrešno je misliti da gluhoća kod djeteta stvara lošiji rast i razvoj.

2.2.2. Moje iskustvo u radu s nijemim djetetom

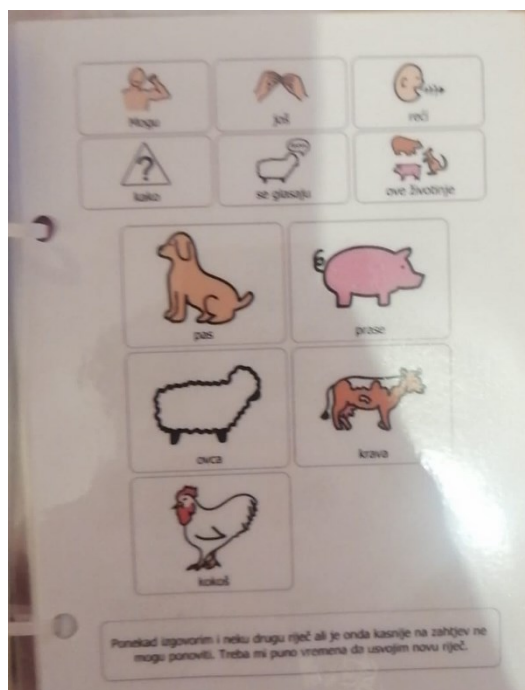
Tijekom moje stručne prakse u odgojno – obrazovnoj ustanovi, imala sam se priliku susresti se s djevojčicom „M“ koja je bila nijema. Djevojčica je pohađala redovni vrtić s djecom koja nemaju teškoće u razvoju, imala je svoga asistenta. Djevojčica ima 6 godina, te sa sobom uvijek nosi knjižicu oko vrata sa slikama radi lakše komunikacije s okolinom (Slike 1,2, 3 i 4). Upoznala sam roditelja djevojčice „M“ koji mi je dao istu knjižicu kao što ona ima oko vrata te objašnjava da ćemo se tako lakše sporazumjeti te da ću shvatiti njezine potrebe. Uz njezinu sam se knjižicu osjećala bliže i shvatila da postoji način komunikacije između nas i moguće druženje. S vremenom, jezik komunikacije djevojčice postaje mnogo jasniji i jednostavniji. Uz pomoć knjižice koja se nalazi oko njenoga vrata i one koju imam u ruci, potrebe postaju uočljive, emocije shvaćene i igra dostižna. Svakim danom, kroz promatranje tijekom igre s drugom djecom uočljivo je da su je svi vrlo rado prihvatili i da su svi već i naučili što znače njeni simboli na knjižici kao i oni koje ponekad pokazuje svojim rukama. Djevojčica je voljela slušati glazbu i plesti. Svaki puta kada bi joj se pjevalo bila bi sretna te bi se njuhala dok pjesma traje. Ovaj oblik motivacije koristili smo za izvršavanje aktivnosti. Voljela je slušati glazbu i često bi uključila drugu djecu da s njom sudjeluju. Međutim, ponekad je imala nekontrolirano ponašanje, to bi izražavala kroz bacanja predmeta i vikanje. Voljela je dodirivanje po ruci te bi se tako smirila. Najčešća igra koju je koristila je bila igranje doktora, voljela je pregledavati djecu i svoga asistenta. Knjižica koju je uvijek imala uz sebe pomogla je svima nama u vrtiću da joj se više približimo i shvatimo njezine potrebe i olakšamo svakodnevne aktivnosti.

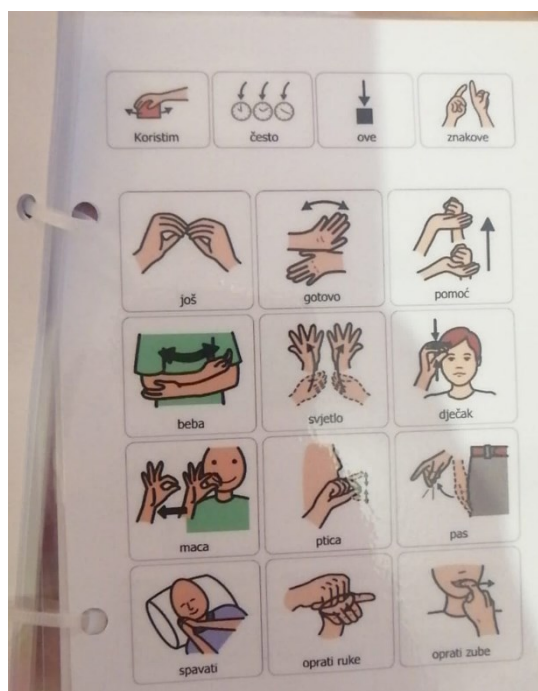
Slika 1. Zadnja stranica knjižice komunikacije

Slika2. Prva stranica knjižice komunikacije

Slika 3. Druga stranica knjižice komunikacije

Slika 4. Treća stranica knjižice komunikacije

2.3. Djeca s poremećajem govora, jezika i glasa

Poremećajima glasovno – jezično – govorne komunikacije ističu se stanja u kojima je otežana ili onemogućena komunikacija radi poremećaja jezičnog glasa, govorne realizacije i neke poremećaje čitanja i pisanja. Kako je u današnje vrijeme učestalost poremećaja govora, jezika i glasa jednaka pa čak i veća od poremećaja sluha, potrebno ga je na vrijeme spoznati i prema tome i pristupiti s potpunom oprežnošću.

Nailazimo na poremećaj artikulacije, gramatičkih struktura, izgovora glasova, tempa i ritma samoga govora kao i poremećaj pisanja i čitanja.

- a) Poremećaji artikulacije se prepoznaju kada postoji nemogućnost izgovaranja određenih glasova. Pri izgovoru određenoga glasa ili grupe glasova najčešće nastaje potpuno ispuštanje, sistematsko zamjenjivanje ili sistematsko iskrivljen govor jednog glasa ili grupe glasova.
- b) Poremećaji u jeziku se određuju kada nastaje potpuni izostanak govora ili različiti prijelazni oblici nedovoljne razvijenosti jezičnih struktura. U to spada
 - i. Alalija- predstavlja nemogućnost govora u kojem dijete ne povezuje više od 10 riječi.
 - ii. Disfazije- prepoznaje se putem neadekvatne uporabe jezika i jezičnih struktura gdje je otežano razumijevanje riječi.
- c) Poremećaji glasa- sadrže se sva oštećenja od djelomičnog do potpunog gubitka glasa koje se mogu sagledati kao poremećaji visine i jačine glasa.
- d) Poremećaji ritma i tempa govora- predstavlja otežanu realizaciju glasovno – govorne komunikacije.
 - i. Mucanje- se prepoznaje kod otežanog govora koji je prekinut pri izgovaranju riječi, otežanim izgovaranjem ili produžavanjem glasova u izgovoru.
 - ii. Dizartrija- predstavlja kompleksni govorni poremećaj koji se najčešće javlja kod cerebralne paralize radi poremećaja disanja, fonacije čime nastaje disritmije govora veće ili manje jezične nerazvijenosti.
- e) Poremećaji čitanja i pisanja- su posebna vrsta poremećaja govora i glasa koje uzrokuju akustične i optičke disgnozije.

- i. Akustične disgnozije- predstavljaju nesposobnost prepoznavanja nekih zvukova i riječi iako sluh normalno funkcionira.
- ii. Optičke disgnozije- predstavljaju nesposobnost prepoznavanja različitih slika iako vid normalno funkcionira.

2.3.1. Kako pristupiti i postupati s djecom koji imaju poremećaj govora, jezika i glasa

Zrilić (2011) navodi kako djeca sa zakašnjelim jezičnim razvojem trebaju i sustavnu i kontinuiranu pomoć u usvajanju jezičnih sastavnica tijekom čitavog predškolskog razdoblja.

Većini djece s teškoćama iz govornoga i jezičnog područja su potrebne govorne vježbe koji se uz pravodobno započinjanje korištenje istih oni napreduju u svome razvoju govora, uz pomoć logopeda.

Prije odlaska na redovne terapije bitno je otkriti zbog čega govor djeteta odstupa od govora vršnjaka. Već se pri prvom susretu procjenjuje njegov govor i zaključuje je li u skladu s dobi. Ako se primijete odstupanja, provjerava se koliko i u kojoj mjeri odstupaju od normale.

Tu razgovor s roditeljima dolazi do značenja, jer moraju govoriti i biti iskreni kao bi pomogli svome djetetu, što je ponekada teško jer se ni sami roditelji ne mogu pomiriti s činjenicom da njihovo dijete zaostaje ili ima teškoća u razvoju govora.

2.4. Djeca sa sniženim intelektualnim sposobnostima- Down sindrom

Okolina često za osobe sa sniženim intelektualnim sposobnostima upotrebljava termine koji su neprimjereni i diskriminirajući te ih se gleda kao osobe koje nemaju osjećaja, volje za životom, kao siromašne osobe bez svijesti i emocija.

Termin „Oligofrenija“ koji označava slaboumnost, mentalnu zaostalost uvodi se u 19.stoljeću. U Francuskoj se 1837. godine otvara i prvi centar za trening, a prvi specijalni razredi se formiraju u SAD- u 1896. godine (Zrilić, 2011, str.73).

Autorica Zrilić (2011) nadalje ističe da sam termin mentalne retardacije ima svoje opravdanje, jer se kao poremećaj očituje i na adaptivnom ponašanju i smanjenim mogućnostima intelektualnoga funkcioniranja koji podrazumijeva ispod prosječno

funkcioniranje, istodobni deficit u adaptivnome funkcioniranju koji sadrži komunikaciju, skrb o sebi i socijalne vještine.

Kod odstupanja intelektualnoga funkcioniranja uočavaju se teškoće u izvođenju raznih misaonih operacija koje se odražavaju na područje percepcije, pamćenja, pozornosti, govorne recepcije i ekspresije koje zajednički utječu na proces učenja.

Kod odstupanja adaptivnog funkcioniranja uočavaju se teškoće koje ograničavaju manifestaciju dva ili više područja adaptivnog ponašanja. Takva ponašanja sadrže područja na temelju komunikacije, brige o sebi, socijalnih vještina, zdravlja, funkcionalnih znanja, rada i slobodnog vremena.

Zrilić (2011) navodi da ako želimo shvatiti smanjenu intelektualnu sposobnost moramo znati uzroke radi čega oni nastaju.

Prvi uzrok je prenatalan koji pokriva kromosomske aberacije, mutacije gena, razvojne malformacije i oštećenja koja su uzrokovana vanjskim čimbenicima.

Drugi uzrok je perinatalne koji u sebi objedinjuju krvarenja i treći su postnatalni uzroci.

Najlakši za prepoznati je Down sindrom koji se nalazi u 1/3 osoba, kod njega je jasan biološki razvoj.

2.4.1. Down sindrom

Ako prihvatimo činjenicu da u svakom trenutku svi nebo vide na drugačiji način, zbog čega ne možemo prihvatiti da svi ljudi nisu isti?

Down sindrom uzrokuje prisutnost viška kromosoma. Down sindrom je poremećaj koji nastaje poradi viška jednog kromosoma ili dijela kromosoma u jezgri svake stanice tijela.

Djeca s Downovim sindromom posjeduju jedan dodatni kromosom na 21. paru. Unatoč godinama istraživanja, razlog nastajanja ovakve pogrešne posjele stanica još uvijek nije poznat (Vuković, 2007, str.37).

Primjerenim i prilagođenim poticajnim postupcima, te ranim uočavanjem teškoća i ranom rehabilitacijom, razvoj djece s Downovim sindromom može se ubrzati i znatno unaprijediti, imajući na umu realna očekivanja i vodeći računa o njihovim temeljnim

sposobnostima. Prihvatanjem njihove dobrote i različitosti, cijeli svijet 21. ožujka slavi njihov dan i ne zaboravimo obući šarene čarapice, njima za podršku.

2.4.1.1. Kako pristupiti i postupati s djecom koji imaju Down sindrom

Da bi se djeca osjećala prihvaćeno, potrebno je da se nalaze u okruženju ljudi kojima je svakodnevica pročitati knjigu bez problema, nacrtati psa ili mačku ili doći kući i igrati se sa svojim prijateljem susjedom. Isto tako je i s djecom koja imaju Downov sindrom, nije bitno koliko je potrebno vremena i strpljenja da bi shvatili da su i oni vrijedni te da su i oni kao svi samo s manjim nosom, većim vratom i drugačijim očima. Bitno je ono što dobivaju kroz to pokazivanje, osjećaj ljubavi, prihvaćenosti i sigurnosti.

Odlazak i pohađanje vrtića djeci s Downovim sindromom predstavlja veliku promjenu ali i priliku za uključivanje u društvo svojih vršnjaka koji će pripomoći u shvaćanju da su svi jednaki iako imaju drugačije viđenje svijeta oko njih. Jer to i je nekakav cilj predškolskoga odgoja, da djeca shvate da su svi isti ali opet dovoljno različiti kako bi se međusobno poštivali i nadopunjavali. Za roditelje koji imaju djecu s Downovim sindromom, upis djeteta u vrtić osigurava osjećaj podrške cijele zajednice. Dijete s Downovim sindromom ima priliku u vrtiću naučiti beskrajno mnogo toga. Kao i kod sve djece u rasponu od tri do šest godina i kod njih su razvijeni stupnjevi različiti, ali itekako uvijek prihvatljivi.

Posebno strpljenje je potrebno, kako od odgajatelja tako i od stručnoga tima koji su snaga i vizija dobrog ishoda. Mnogo je ustrajnosti ključno kako bi se postepeno povećavala samostalnost, koordinacija fine i grube motorike, boravak s različitom djecom u različitoj interakciji.

Odgajatelj je osoba koja ima dovoljno snage, volje i želje kako bi djetetu omogućio postepeno i samostalno igranje koje je jedno od najvažnijih sposobnosti koje svako dijete pa tako i dijete s Downovim sindromom može usvojiti u dječjem vrtiću.

Zrilić (2011) navodi kako djeca koja imaju Downov sindrom i koja su uključena u redovni odgojno – obrazovni sustav, postižu puno bolje obrazovne rezultate jer ih sredina potiče i omogućava bolji uvid u njihove mogućnosti.

2.4.1.2. Moje iskustvo s djetetom koji ima Downov sindrom

Kako živim u malom selu gdje su svi susjedi, pa i oni u krugu u 2km, tako sam i upoznala jednu malu djevojčicu „M“ koja se rodila s Downovim sindromom. Dok je, kako mi je njena mama pričala, trudnoća bila uredna do posljednjeg trenutka, u njenom se trbuhu razvijala djevojčica puna osjećaja i ljubavi. Djevojčica „M“ sada već ima pet godina, ide u vrtić i iznimno je bistro dijete.

Kada sam je imala priliku prvi puta upoznati, shvatila sam da je drugačija. Tada sam i ja imala pogled na svijet kao i ostatak ljudi koji sebi drugačijeg ne gledaju na način zahvalnosti već s očima straha. S vremenom sam je sve češće viđala i imala sam priliku razgovarati s njom, kao i pratiti njen rast i razvoj koji je impresioniran.

Nakon njenoga rođenja i priopćenja roditeljima da imaju dijete s kromosomskim poremećajem, znalo se da će biti posebna. Prvi mjeseci i godine života su bili teški, jer je bilo teško za prihvatiti činjenicu i pronaći atome snage gdje će imati dovoljno hrabrosti prikazati joj svijet u kojem se čini sve tako lako iako nije. I tako, malo po malo, roditelji su uspjeli shvatiti činjenicu da imaju bistricu kraj sebe, a naše selo je upoznalo djevojčicu „M“ na najljepši mogući način.

Kao što sam i rekla, djevojčica „M“ sada ima pet godina, pred školarka je koja voli crtati, pisati, družiti se sa svom djecom. Najviše od svega voli imati najljepše frizure i nositi modne revije te tako predstavljati sretnu djecu s jednim kromosomom više.

U razgovoru s njome, s vremenom, naučila sam kako je lijepo ponekada gledati drugačijim očima, koliko je vrijedno prihvatiti svijet onakav kakav je i grliti različite ljude od sebe jer tada čovjek postane ispunjen. Usudim se reći da me je djevojčica koja je imala svega 4 godine naučila kako je svatko poseban na svoj način te kako je u redu imati nešto više u odnosu na druge ljude/djecu. Imati nešto više ne znači nužno nedostajanje vrijednoga, već znači viđenje s druge strane i pogleda u kojem se to više nadmašuje.

2.5. Djeca s poremećajem iz autističnoga spektra

Autizam je prema Bender (1953) karakteristično promijenjeno ponašanje u svim područjima: motoričkom, perceptivnom, intelektualnom, emotivnom i socijalnom. Autizam potječe od grčke riječi authos što znači sam. Taj termin u psihijatriju je uveo švicarski psihijatar Bleuler još 1911. godine.

Povijest autizma je dosta kratka, često su se u literaturi znala spomenuti "divlja djeca" koja bi se danas mogla svrstati u okvire autističnih poremećaja, no autizam onda još nije imao naziv, tek 1910. godine, Švicarski psihijatar Bleuler je prvi imenovao takvu djecu, kad je proučavao simptome shizofrenije.

Uzroci autističnog poremećaja nisu potpuno razjašnjeni. Da li se radi o jedinstvenom uzroku, ili više njih, još nije jasno. No većina stručnjaka koji se bave ovim problemom smatra da je riječ o više mogućih uzoraka.

Poremećaji u autističnom spektru su aktivni već od najranije dobi, odnosno kao najbliža dob smatra se između dvije i tri godine života djeteta. Razni terapeuti ukazuju na važnost rane intervencije za djecu s poremećajima iz autističnog spektra kako bi se u periodu koji dolazi što više pomoglo i napredovalo s takvom djecom.

Osnovni simptomi bolesti su poremećaj komunikacije te emocionalnog izražavanja prema ljudima i stvarima, poremećaj u razvoju govora, bizarnosti u ponašanju i stereotipije.

Kod neke autistične djece je i moguć vidljiv talent u određenim znanstvenim područjima kao što su matematika, geografija i umjetnost.

2.5.1. Kako pristupiti i postupati s djecom koji imaju poremećaj iz autističnoga spektra

Da bi se autistični spektar kod djeteta pospješio bitno je individualizirati programe tako da postanu usmjereni na usvajanje znanja i vještina koje su funkcionalne, praktične i putem kojih se podiže razina socijalnih kompetencija i prihvatljivih oblika ponašanja. Dosta stvari koja su postepeno naučena kao što je npr. dodavanje vode, potrebno je što češće vježbati u različitim situacijama kako bi dijete shvatilo da postoji više mogućnosti istoga cilja.

U vrtićima je iznimno važno da se suradnja roditelja, odgajatelja i stručnoga tima provodi češće i da se daju jasne smjernice kako bi se razvoj autističnoga djeteta pospješio i rastao k pozitivnome smjeru.

Autistično je dijete potrebno od rane dobi stimulirati adekvatnim tretmanom i odgojnim postupcima jer u suprotnom dolazi do propadanja intelektualnih funkcija i osobe u cjelini. Metode i postupci tretmana najefikasniji su ako se individualno prilagode djetetu te se provode kontinuirano, dugotrajno i dosljedno. Također je potrebno provoditi jednake postupke u svim sredinama u kojima dijete boravi. Ako su postupci nedosljedni i tretmani neredoviti, kod autističnog djeteta javlja se pogoršanje sveukupnog stanja. Za uspjeh u tretmanu mora sudjelovati cijela obitelj (Bujas Petković i sur., 1995, str. 95-104).

2.5.1.1. Moje iskustvo s djetetom kojima poremećaj iz autističnog spektra

Asistiranjem u vrtiću, bila sam upoznata s dvoje djece koja su imala poremećaj autizma. Dvoje djece s istim poremećajem a sasvim različiti. Dok je jedno dijete bilo puno komunikacije, osjećaja ljubavi prema svima i velikoga talenta u matematici, drugo je dijete bilo povučeno, s teškoćama socijalne komunikacije i zaostajanjem u kognitivnom razvoju, psihomotornom, socio - emocionalnom te govornom području. Dijete koje ima razvijen socijalni kontakt i nema zaostataka u kognitivnom razvoju već ima problem nedostatka pažnje nazvat ćemo „T“, a drugo dijete, dijete koje teže ostvaruje socijalni kontakt, nazvat ćemo „N“.

Kako je asistent samim prihvaćanjem tog posla bitan za razvoj djeteta tako sam bila i ja. Na početku nisam ništa više znala ni o samoj riječi „autizam“ osim da je to poremećaj koji se uočava u prvim godinama života. Time poslom sam prihvatila dužnost da ću dodatno nadograditi svoje znanje kako bi shvatila s čime raspolažu djeca, obvezala sam se da ću se prema njima truditi odnositi onako kako oni to zaslužuju, s puno ljubavi i poštovanja. Isto tako, sama sam morala osvijestiti svoje kompetencije kako bi uopće mogla prići toj djeci s dostojanstvenim pristupom.

Kad sam dovoljno upotpunila svoje znanje kako bi mogla pristupiti toj djeci i kako bi mogla shvaćati njihove igre, poglede, polako sam prilazila i s njima se postepeno sprijateljila tako da su pričali sa mnom o raznim stvarima kao što su: želim se igrati s kockama, danas se vani želim igrati s romobilom, djevojčica „G“ mi smeta i slično.

Nakon mog postepenog pristupanja k njima, puno strpljenja koje mi je bilo potrebno prvenstveno kako bi mogla shvatiti a kasnije im i pomoći da spoznaju određene situacije i uz puno vremena njihova su se ponašanja, komuniciranja, socijalna direkcija počela mijenjati odnosno stvarati i shvaćati više.

Naime, nakon svega 4 mjeseca rada s djetetom „T“, ostvarili smo naravno i uz pomoć odgajatelja i psihologice, da nosi svoj tanjur nakon odrađenog objeda, da ne izlazi iz kruga u kojem se nalaze sva djeca kao i to da određeni zadatak dovrši te se potom vrati svojoj igri. Nije bilo lako, jer ništa nije i svugdje u svakom segmentu tih situacija je potrebno određeno strpljenje, volja i želja kako bi se s djetetom došlo do određenoga cilja. Dijete „T“ se sve češće igralo i dolazilo u interakciju s ostalom djecom u raznim centrima u sobi. Najviše su ga zanimale kocke za gradnju i brojevi kojima bi dao do znanja kako ima izrazito vidljiv talent kod zbrajanja i oduzimanja velikih brojeva (brojeva preko 500).

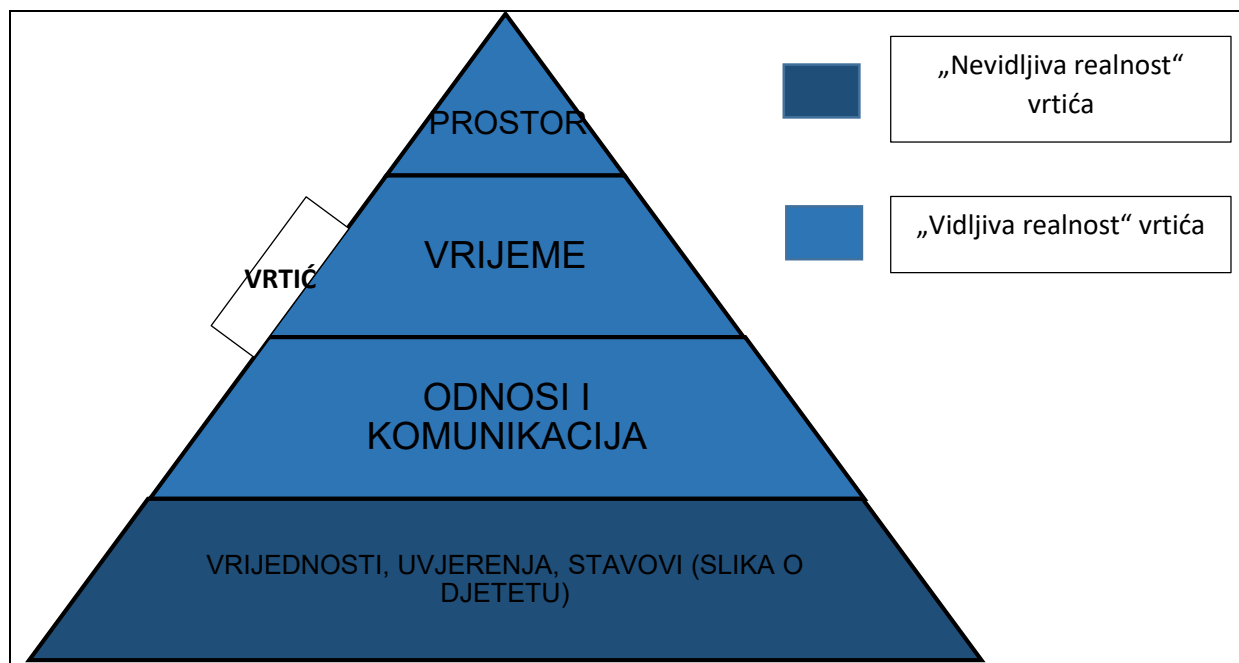
S djetetom „N“ je bilo znatno teže i zahtjevnije. Njena „ne komunikacija“ se odvijala na moje približavanje tako da bi se distancirala i izbjegavala da nam se oči susretnu. Često se njena ne ciljana igra bazirala na konstantno trčanje po sobi u istome određenome smjeru, te ako bi samo stavila stolicu između toga smjera počela bi vrištati i gristi se. S njom je strpljenje bilo nivo kojeg sam tek morala dostići. S vremenom kroz razne razgovore sa psihologicom odgojno - obrazovne ustanove, dobila sam „vjetar u leđa“ koji mi je dao dovoljno snage kako bi se znala i sama staložiti u tim segmentima kada ona ne bi znala što da učini, a ni ja da joj pomognem. Nakon tri mjeseca, uspjela sam pridobiti njenu pažnju te sam krenula u kratku interakciju s njome kao što su „N“ želi piti vode, ići na WC, bojati i slično. Nakon usvojene kratke i naizgled nejasne interakcije između djeteta „N“ i mene, prešla sam na prekidanja trčanja po sobi, gdje bi usred njenog trčanja zatražila da mi doda ljepilo, drvene kocke ili olovku. S postepenim takvim prekidanjem i samo dijete „N“ shvaća moj cilj te mu se postepeno i približava. Sa svega pet mjeseci dijete „N“ i ja ostvarujemo interakciju kakva je na početku bila nemoguća i neostvariva, trčanje je prisutno samo u kratkim vremenskim doskocima te se za stolom pridržava reda kao druga djeca. Odnosno, za stolom koristi pravilno pribor za jelo, nosi tanjur na mjesto, vraća se na svoje i čeka svoj red.

Putem asistiranja, gdje sam imala priliku upoznati se s različitim poremećajima koje se tiču autističnoga spektra, shvatila sam da je ono najvažnije strpljenje, volja i edukacija. Da sam prihvatila posao i nisam se educirala o onome s čime radim, sigurna sam da ne bih ni uspjela postići nikakve rezultate zajedno sa odgajateljicom i psihologicom odgojno- obrazovne ustanove. Sigurna sam da je tu strpljenje ono što drži vodu, a volja vjetar u leđa koji gura i onda kada ne vidiš pomake i približavanje samome cilju koji je pomoć djetetu s autizmom kako bi se socijaliziralo i ostvarilo određeni rast i u pojedinim aspektima razvoja koji su bitni za njegovo shvaćanje okoline u kojoj se nalazi i društva u kojem obitava.

3. VRTIĆ

Kada pričamo o vrtiću, možemo reći da je to „živi organizam“ u kojem se nijedan dio ne može dočarati bez povezanosti sa svim dijelovima koji čine jednu cjelinu. Ti dijelovi živog organizma čine djeca, odgajatelji, stručni tim, dnevni raspored i prostori. Vrtić je zajednica u kojoj se nalazi spremnost za uspostavljanje suradničkih odnosa s drugim vrtićima, povezivanje djelatnika sa stručnjacima kao i povezanost s lokalnom zajednicom.

Kako bi se vrtić mogao nazivati vrtićem, potrebno je da se sastoji od određenih vrijednosti kojima se unaprjeđuje rast i razvoj odgojno – obrazovne ustanove.

Grafikon 1. Sustavne karakteristike i međuovisnosti različitih dijelova odgojno – obrazovne prakse vrtića (Izvor: Slunjski.E., 2008., str.8)

Sustavne karakteristike i međuovisnost različitih dijelova odgojno – obrazovne prakse vrtića možemo prikazati kao piramidu santu leda, u kojoj je vidljiva realnost vrtića kao i dijela koji je nevidljiv. Nevidljivi dio vrtića sastavljen je od vrijednosti, uvjerenja i stavova skupa sa načinom na kojem shvaćamo i percipiramo djecu. Realnosti, bile one vidljive ili nevidljive moraju biti prisutne jer ako one ne postoje nemoguće je oblikovati kvalitetan rad, odnos ni komunikaciju. Realnost snažno utječe na to kakva ćemo okruženja imati i koliko će vremenska organizacija u odgojno – obrazovnom procesu biti fleksibilna kao i sam način razgovaranja s djecom.

3.1. Temeljne vrijednosti vrtića

Kada koristimo neki proizvod, mi vidimo gotov proizvod s kojim smo zadovoljni ili ne ali ne znamo od čega se čini, kako nastaje i koliko je truda uloženo. Tako je i s predškolskom ustanovom, vrtićem, u kojem šaljemmo dijete na obrazovanje kako bi bilo spremno za školu cijeneći ga na način na koji odgajatelji odgajaju naše dijete ali ne na način na kojem je nastao i na kojem se temelji.

Vrtić sadrži cjelokupno oblikovanje koje se temelji na određenim vrijednostima koje predstavljaju temelj rasta i razvoja. Vrijednosti su uvažavanje, prihvaćanje, uključenost svakog pojedinca, njegova prava i odgovornosti, autonomija i sloboda kao i razvoj samosvijest te samopouzdanja.

Mnogi autori, temeljnim odgojnim vrijednostima smatraju slobodu djece i razvoj njihove odgovornosti, umjesto poslušnosti i pretjeranog udovoljavanja očekivanjima odraslih, karakterističnih za tradicionalnu odgojno – obrazovnu ustanovu (Slunjski, 2008, str.11).

Kako je svaka odgojno – obrazovna ustanova drugačija i teži k drugačijim putevima tako i vrtić traži svoj vlastiti put razvoja koji održava vrijednosti ljudi koji u njoj sudjeluju. Vrtić je zajednica koja uči, mijenja se i razvija sustavno te na svoj jedinstveni način. Cilj vrtića je poticanje djece i odraslih da postanu otvorenoga uma u okruženju koje ih motivira za otkrivanje vlastitih ideja.

Za razvoj vrtića potrebno je imati određenu viziju jer je ona pokretač svih aktivnosti koji nastaju u njemu. Kvaliteta se ne može postići preko noći kao što se ideje ne mogu ostvariti lako. Kvaliteta se dešava postepeno a u izgrađivanju je sudjeluju svi djelatnici vrtića sukladno osobnoj motiviranosti i uključenosti u proces mijenjanja i unaprjeđivanja.

3.1.1. Kakav vrtić treba biti da bi se djeca s teškoćama osjećala prihvaćeno?

Djeca svoje znanje u vrtiću neprekidno izgrađuju, dograđuju i rekonstruiraju. Ono što su shvaćali prije često ponovno ispituju i provjeravaju kako bi odbacili one stvari koje za njih više nemaju smisla. Djeca svoja znanja dijele zajedno s drugom djecom. Potreban je naglasak na poštovanju, razumijevanju i uvažavanju djece.

Vrtić prije svega svakom djetetu postaje okruženje u kojem ponekada provodi više vremena nego kod kuće. Iz tog je razloga bitno da okruženje u vrtiću obitava s visokim obrazovnim potencijalom kao i bogatstvom materijala kojima se djeca mogu služiti. Prijeko potrebno je i da vrtić ima ugodnu atmosferu koja će dijete podsjećati na obitelj. Takvo okruženje djetetu dopušta istraživanje novih stvari i rješavanje problema s kojima se susreću.

Djeca s teškoćama trebaju izrazitu pažnju, što od strane odgajatelja i roditelja to i od same odgojno – obrazovne ustanove. Potrebno je da su centri u vrtićkim sobama, ako sadrže u grupi djecu s teškoćama, prilagođena njima ovisno o tome o kojoj je teškoći riječ. Prije svega se treba osjetiti ugodna i dobrodošla atmosfera za svako dijete pa tako i za dijete s teškoćama, koje će biti prihvaćeno ma koliko se ono razlikovalo od ostatka djece. Vrtić posebnu brigu treba voditi i o privatnosti svakoga djeteta. Bitno je da se u sobi nalazi barem jedan kutak u kojem se svako dijete, kada mu bude potrebno odmaknuti se od neke djece, otići u svoju oazu mira kako bi na trenutak bio sam sa sobom.

Djeca s teškoćama su sklona konstantnom istraživanju, te je iz toga primjera potrebno da su materijali koji su dostupni jasne logike njihovog modificiranja i korištenja. Bitno je da su svi materijali uvijek dostupni djeci.

Bitni obzor po kojem se svaki vrtić kao i svi djelatnici u njemu moraju orijentirati je rečenica koju navodi Slunjski (2008, str.35) „dijete uči čineći i surađujući s drugima“.

Raznoliko i poticajno okruženje je pravi motiv za djecu koja kreću nadopunjavati svoje znanje. Postizanje otvorenosti i velikodušnosti, djetetu predstavlja prihvaćenost kao takvoga i daje mu osjećaj uvažavanja i razumijevanja, što je izrazito bitno u vrtiću kada se ne mogu obratiti mami i tati za neki problem nego i odgajateljici u kojoj je steklo povjerenje.

Djeca s teškoćama se osjećaju prihvaćeno onoga trenutka kada „stanemo“ u njihove papučice i s pažnjom saslušamo što nam žele reći. U tom trenutku odgajatelj daje do znanja da ima povjerenje u dijete kao i u njegove sposobnosti te se tog trena dijete osamostaljuje i razvija svoje sposobnosti.

4. ODGAJATELJ

Za odgajatelja možemo slobodno upotrijebiti naziv „druga mama“, jer je odgajatelj druga osoba s kojom dijete osjeća veliku privrženost kao prema svojoj majci. Odgajatelj je ključna osoba unutar pojedine skupine gdje odgajatelj treba sadržavati kompetencije, znanje i stručnost koje stječe kroz sam studij a kasnije i putem svoga rada i usavršavanja.

Sukladno Državnim pedagoškim standardom predškolskoga odgoja i obrazovanja u Republici hrvatskoj navodi se kako je odgajatelj „stručno osposobljena osoba koja provodi odgojno-obrazovni program rada s djecom predškolske dobi i stručno promišlja odgojno-obrazovni proces u svojoj odgojno-obrazovnoj skupini. On pravodobno planira, programira i vrednuje odgojno - obrazovni rad u dogovorenim razdobljima. Prikuplja, izrađuje i održava sredstva za rad s djecom te vodi brigu o estetskom i funkcionalnom uređenju prostora za izvođenje različitih aktivnosti. Vodi dokumentaciju o djeci i radu te zadovoljava stručne zahtjeve u organizaciji i unapređenju odgojno obrazovnog procesa.“ (Državni pedagoški standard, 2008, str.1).

Iz ovoga možemo zaključiti kako je odgajateljski posao vrlo kompleksan i da je njihova zadaća priprema djece u grupi za dolazak djece s teškoćama čemu je bitna pozitivna atmosfera kao i pružanje podrške i prihvaćenosti suradnje među vršnjacima.

4.1. Uloga odgajatelja u radu s djetetom s teškoćama

Istraživanja su pokazala da je odnos s odgajateljem iznimno bitan jer djeca s njima provode puno više vremena nego s roditeljima (Shaffer,2000).

Pored obiteljskoga okruženja, odgojno – obrazovna ustanova je drugo prirodno okruženje u kojem dijete obavlja razne aktivnosti kao što su učenje, igranje, druženje s vršnjacima i nadograđivanje vlastite komunikacije.

Kako bi se dijete osjećalo dobrodošlo u nekoj skupini, grupi, razredu potrebno je znati da je njima bitan osjećaj pripadnosti, slobode, zabave i poštovanja.

U tome je najbitnija početna ruka odgajatelja, odnosno, odgajatelj je taj koji dijete dovodi do početnih pozitivnih osjećaja. Danas se od odgajatelja traži znanje, vještine koje su potrebe za prenošenje znanja, vještine rješavanja problema, vještine

detektiranja, fleksibilnosti u reakcijama u različitim situacijama, suosjećanje i druge socijalne vještine.

Dijete pri ulasku u ustanovu i dok nema razvijeno veliko povjerenje pokazuje privrženost prema odgajateljici koja s vremenom postaje sve bitnija u njegovom životu.

Howes (2004) navodi kako su oblici ostvarene privrženosti koju dijete razvija u interakciji s odgajateljicom vrlo slični oblicima privrženosti koje razvija s majkom.

Uloga odgajatelja u radu s djecom s teškoćama je višestruka. On je osoba koja pruža emocionalnu potporu djetetu te potiče razvoj i učenje kroz različite igrane aktivnosti.

4.2. Kompetencije odgajatelja

Postoje različita tumačenja i definicije profesionalnih kompetencija odgojitelja. Kompetencije odgojitelja možemo promatrati kao „kompleksan mozaik različitih područja znanja i vještina koja su nužno uključena u praktično područje svakog profesionalca“ (Slunjski i sur., 2006, str.46).

Za rad s djecom s teškoćama, bitne su odgajateljeve kompetencije koje se stječu usavršavanjem, raznim edukacijama, seminarima

Kako bi i sam odgajatelj došao do svojih kompetencija i mogućnosti primanja sigurnosti i osjećaja pripadnosti djetetu s teškoćama, treba proći kroz neke od etapa u svome poslu, odnosno odgajatelj treba ići na razna izlaganja seminarskih radova i usavršavanja koja se tiču posla odgajatelja i rada s djecom s teškoćama.

Shodno tome, Bouillet (2010, str.324) spominje bitne kompetencije koje bi odgojitelji trebali imati za rad s djecom s teškoćama, a to su:

- „razumijevanje socijalnog i emocionalnog razvoja djece,
- razumijevanje individualnih razlika u procesu učenja djece,
- poznavanje tehnika kvalitetnog vođenja odgojno – obrazovne skupine,
- komunikacijske vještine (u odnosu s djecom, roditeljima, drugim stručnjacima i kolegama),
- poznavanje učinkovitih tehnika podučavanja, a pritom uključujući individualne instrukcije i iskustveno učenje,

- poznavanje specifičnosti pojedinih teškoća u razvoju i drugih teškoća socijalne integracije djece
- sposobnost identifikacije teškoća u razvoju i drugih posebnih potreba
- poznavanje didaktičko - metodičkog pristupa i planiranja prilagođenog kurikulumu,
- poznavanje dostupnih didaktičko metodičkih metoda, sredstava i pomagala, a pritom uključujući informatičku tehnologiju,
- poznavanje savjetodavnih tehnika rada,
- praktično iskustvo u odgoju i obrazovanju djece s pojedinim teškoćama
- spremnost odgojitelja na timski rad u odgojno obrazovnoj ustanovi,
- suradnju s timom i roditeljima, članovima lokalne zajednice i spremnost odgojitelja na cjeloživotno obrazovanje.“

Rad s djecom s teškoćama traži puno energije, strpljenja ali i znanja. Ignoriranjem teškoća, stalnim isticanjem negativnosti, ne pružanjem mogućnosti za afirmaciju, negativnim vrjednovanjem, pritisak okoline se često povećava, a područje neuspjeha širi se i na emotivne kao i socijalne teškoće.

Mikas i suradnici (2012, str.210) ističu da „odgojitelj treba osigurati emocionalno i socijalno potkrepljujuću sredinu kako bi uskraćeno dijete nadomjestilo emocionalnu glad i steklo osnovni osjećaj povjerenja. Postupno će kroz taj odnos dijete s posebnim potrebama steći osjećaj samopouzdanja, popraviti sliku o sebi i u znatnoj mjeri nadići probleme u uspostavljanju kvalitetnih odnosa s drugima.“

Zrilić (2011) pojašnjava kako je metodički pristup u radu s djecom s teškoćama dio suvremenog kurikulumu odgoja i obrazovanja, koji, osim stručnosti uključuje kreativnost odgajatelja, otvorenost i spremnost na suradnju te socijalne kompetencije.

4.3. Stručno usavršavanje odgajatelja

Slunjski (2011) objašnjava kako se tradicionalni oblici profesionalnoga usavršavanja odgajatelja i stručnih djelatnika vrtića temelje na pretpostavci da je put od informacije do znanja te od znanja do prakse linearan, jednostavan te da je oboje moguće postići jednostavno.

Odgajateljice se informira i podučava putem raznih predavanja, seminara i edukacija o tome kako i što bi trebali s djecom raditi, nastojeći razviti određena profesionalna

znanja. Profesionalno usavršavanje zbiva se u samom vrtiću a ne izvan njega, jer jedinstveni kontekst određenoga vrtića nije moguće upoznati nigdje drugdje nego u samom vrtiću. Takvo usavršavanje odgajatelja usmjereno je na razvoj njihovih refleksnih i istraživačkih umijeća.

Usavršavanje odgajatelja osposobljava za bolje razumijevanje i postupno mijenjanje kao i educiranje vlastite prakse pri čemu rastu u refleksne praktičare. Refleksivan praktičar prakticira cjelokupan koncept koji se odnosi na učenje djece i zajedničko življenje u vrtiću što bolje istražiti, razumjeti i mijenjati.

Isto tako, odgajatelj je isto osoba koja ponekada griješi u svojim namjerama i kome je potrebno i drugo mišljenje kako bi bio siguran u svoje namjere. Odgajatelji se najčešće savjetuju sa svojim kolegama koji se nalaze u istoj poziciji kao i on, poziciji u kojoj i oni uče tijekom čitavog svog rada. Zna se desiti da kolege daju kritike i savjete odgajatelju koji ih je tražio pomoć oko određene stvari, ali to nije u lošem smislu već to možemo gledati kao priliku za vlastiti razvoj a ne kao osobni napad. Profesionalizam odgajatelja se uviđa kada zna prihvatiti te kritike i savjete od svojih kolega te ih primijeniti u svojoj praksi.

4.4. Strah odgajatelja

Strah je temeljna ljudska emocija. Kao što mi, ljudi, imamo strah od nečega u životu tako je sasvim normalno da i odgajatelji imaju neke strahove. Isto tako možemo očekivati poseban strah i nesigurnost kod odgajatelja kada doznaje da će u svojoj grupi dobiti novo dijete s teškoćama u razvoju.

Stručna kompetencija i empatija su osobine svake odgajateljice. Ona mora preispitivati svoje ponašanje, potrebno je da uđe u trag svojim strahovima i prihvati činjenicu da su oni dio njene osobnosti. Izraženost straha ovisi o psihičkim dispozicijama, tjelesnoj karizmi kao i duhovnome stavu s kojim se suočavamo tijekom uviđanja straha.

Postoji jedna posebna rečenica koju je izrekla Ennulat (2010, str.46) a putem koje možemo shvatiti da su i odgajatelji samo ljudska bića koja imaju osjećaje poput svih ljudi na planeti, a ona kaže :„S obzirom na to da strah umanjuje osjećaj vlastite vrijednosti, budi se sumnja u samoga sebe koja razara kompetenciju, ubija radost na poslu te može dovesti do krize.“

Dakle, strah i nesigurnost koja se pojavi u odgajatelju kada doznaje da će imati dijete s teškoćama u razvoju kakvo do sada nije imala, je sasvim opravdano. To nije strah koji izražava da se neće uspjeti objediniti cijelu grupu, u jedno zajedničko pozitivno okruženje već budi strah za pitanjima:

- Hoću li mu moći pružiti dovoljnu ljubav,
- Hoću li ga moći dovoljno osvijestiti da zavoli sebe takav kakav je,
- Hoću li postupiti kako treba u određenim situacijama,
- Kako ću li biti dovoljno jaka kako bi mu mogla pristupiti,
- Jesam li ja dobra za taj pothvat,
- Što ako se neću moć dovoljno educirati kako bi shvatila što ga muči i slično.

To su pitanja koja se nalaze u trenutku svakog odgajatelja kada doznaje da će raditi s djetetom s teškoćama. Ništa loše i ništa neopravdano. Nevjerojatno, ali takvi odgajatelji koji se suočavaju sa strahom čim doznaju takvu situaciju, odgajatelji koji se zapitaju sto pitanja a ne znaju odgovor ni na jedno u tom trenu, su oni koji postižu najbolje pomake s djecom s teškoćama i koji iznenađuju sami sebe.

Ennulat (2010) sugerira da je jedini izlaz za strah koji se jasno pojavljuje, koncentracija na protuotrov odnosno hrabrost i educiranje koje je spas za upoznavanje novih situacija.

Odgajatelji se nakon saznanja nove situacije i nakon shvaćanja da se i oni moraju priviknuti i preuzeti „dio tereta“ na sebe kreću educirati o određenim teškoćama s kojima se susreću. Sudjeluju u različitim seminarima o radu s djecom s teškoćama, razgovaraju s raznim stručnim timovima i ostalim odgajateljima koji su se susretali s pojedinim teškoćama, te time zapravo postanu dovoljno spremni za borbu u kojoj sudjeluju kako bi poboljšali dječji boravak u vrtiću kao i što uspješniji rast i razvoj.

Odgajateljstvo je poziv a ne posao i traje vječno. Vječito se znanje nadopunjava čemu služe razni seminari edukacije stručna osposobljavana putem kojih se doznaju nove metode, novi stručni i konkretni odgovori kako bi se olakšao svakodnevni život u tom pozivu i kako bi se pomoglo djeci i uljepšalo im se putovanje kroz vrtić.

5. RODITELJI / OBITELJ

Mislim da srcu ne postoji veća dragost od zajedništva u kojem se osjeti sva ljubav, toplina i ona radost koja obiluje time, a to je zajednica obitelji. Svakako zajednica koja ostavlja posebnu i neopisivu sreću unutar srca. I onda dolazimo do trenutka kada uviđamo da je tako malo potrebno za sreću, da je tako malo potrebno da se to srce popuni i postane neuništivo pored svih teških crta u životu.

Ovako sačinjeni ne shvaćamo da smo iznutra najkrhkiji i najosjetljiviji. I ne, to nije slabost, slabost je držati se zauvijek vanjske čvrstoće. To nije loše jer je ono unutra najlakše razveseliti. Jedna zajednica, okupljanje i ono je potpuno i voljeno neopisivo. Uvijek uz one najsretnije i najtužnije crte života tik do osobe kojoj je pomoć potrebna, uvijek borbena punoga srca trudeći se napraviti ono najbolje za svoje najmilije. Zato je i bitna obitelj, jer bodri, trudi se, ne ostavlja i ide k boljemu, ide k ciljevima kako bi svima bilo lijepo i ugodno u životu.

Obitelj je primarna emocionalna i socijalna zajednica roditelja i njihove biološke / adaptirane djece koji zajedno obitavaju i na jedinstven način obnašaju svoje obiteljske funkcije. (Ljubetić, 2007, str.6).

Ljubetić (2007) se nadovezuje na Giddensa (prema Rotenberg, 2001) koji definira obitelj kao „malu grupu usko povezanih ljudi koji daju svoj doprinos, udružuju se i odgovorni su jedni prema drugima“.

Obitelj je sačinjena od interakcije svih članova, njihova osjećanja jedni za druge i načina na koji su integrirani u svakidašnjem životu.

Roditelji kao funkcionalni odgajatelji ponajviše odgojno djeluju neverbalnom komunikacijom, jer im suživot i sudjelovanje sa svojom djecom u svakodnevnim aktivnostima pružaju prve navike osjećaja svojim ukupnim izražavanjem. Najvažnije je zato da roditelji svojim ponašanjem zrače kao osobe koji podržavaju i prvenstveno hrabre djecu te im pomažu kad god je to i potrebno jer zbog toga i jesu zajednica, radi toga se i obitelji nazivaju.

Iako je ponekada, teško i roditeljima prihvatiti činjenicu da je njihovo dijete s teškoćama u nekim segmentima drugačije od drugih, moraju biti zajedništvo čvrstoće u kojoj su potpora koja se ne razbija.

Njihovo stanje kada shvaćaju razliku, bol koju osjećaju u trenucima kako Biondić (1993) naglašava, nije moguće opisati i ne govori se o fizičkoj krizi.

Upravo je o tom stanju koje je neopisivo i teško, potrebno je razgovarati. Stanje djeteta s teškoćama se ne može magično riješiti ali se može poboljšati a bol roditelja može se ublažiti. Stoga njima u prvom redu treba emocionalna podrška koja se pokazala uspješnim. Roditeljima su potrebni mjeseci i godine da steknu snagu i stabilnost kako bi se pomirili s činjenicama i novim životnim izazovima. Zato je potrebno stalno i ravnomjerno obavještavanje roditelja tijekom cijelog razdoblja, utemeljeno na razumijevanju, povjerenju i potpori između roditelja i stručnjaka.

5.1. Uloga roditelja u radu s djetetom s teškoćama

Roditeljstvo je važna životna uloga koja se razvija tijekom djetetova života. Mnogim roditeljima roditeljstvo predstavlja izazov čiji je ishod unaprijed nepoznat. Ono je ujedno i sveobuhvatan pojam koji sadržava niz aktivnosti i vještina odraslih koji skrbe o podizanju i njezi djece. (Arendell, 1997, str. 1).

Sam pojam roditeljstva u sebi sadrži osjećaje roditelja prema djetetu. Također, roditelji su ti kojima djetetu pružaju prvi i najznačajniji odgoj i obrazovanja, prvi model identifikacije i imitacije te su oni prvi uzor za učenje govora i most za uspostavljanje socijalnih kontakata sa širim okruženjem. Roditelji imaju dugotrajan proces kao i odgajatelji, odnosno i oni imaju cjeloživotni put putem kojega uče o rastu i sazrijevanju te stalno uče nove vještine kako bi znali riješiti probleme, podržati svoje dijete i dozvoliti mu skladan razvoj.

Uloga roditelja u radu s djetetom s teškoćama je izrazito zahtjevna. Naime, kako bi uopće mogli pomoći svome djetetu prvenstveno trebaju sami sa sobom prihvatiti i naučiti se nositi s teškoćom. Neophodno je da se roditelji educiraju za svoju funkciju roditeljskog odgajatelja kako bi svome djetetu pružili dovoljnu ljubav i povjerenje da bi se osjećalo prihvaćenim.

S obzirom na to da neki roditelji djece s teškoćama ne prihvaćaju da i oni moraju sudjelovati i surađivati u radu s odgajateljima, preporučljivo ih je ohrabrivati i poticati, jer je njima teško prihvatiti stanje svoga djeteta s teškoćama. Kada doznaju djetetovu dijagnozu tada se njihov svijet promijeni, često emocionalno iscrpljeni, ali najčešće, s vremenom to prihvaćaju i bore se za svoje dijete.

Roditelji su ti koji svome djetetu s teškoćama trebaju pružiti hrabrost i pružiti snažnu ruku koja će ih voditi kroz kognitivni, fizički, emocionalni, socijalni, moralni, duhovni, kulturni i obrazovni razvoj. Tu su da svome djetetu budu ruka koja će ih dizati dok se budu suočavali s pobjedom i porazom.

Uoči djetetovog upisivanja u predškolsku ustanovu, školsku ili daljnji oblik obrazovanja, nužno je da su roditelji ti koji pružaju najveću podršku svome djetetu, jer time će dijete s teškoćama uvidjeti da netko vjeruje u njega i shvatit će da on može nešto postići. Ta će ga podrška dizati i gurati naprijed k novim izazovima koje će pokušati pobijediti

5.2. Suradnja s odgajateljem

Jednim velikim dijelom uloga roditelja u radu s djetetom s teškoćama sadržava i suradnje. Kako s rehabilitatorima, logopedima, stručnim timovima tako i s odgajateljem.

Kako bi došlo do pozitivnih pomaka kod djeteta s teškoćama kod pohađanja redovnog vrtića, pored edukacije odgajatelja isto tako je bitno i da postoji dobra suradnju s roditeljima kao i samog stručnog tima u svrhu poboljšanja i napretka u razvoju djeteta s teškoćama.

Za uspješan napredak i razvitak djece s teškoćama odgovorni su mnogobrojni činitelji. Značajnu ulogu ima odgajatelj te njegov kvalitetan odnos i suradnja s članovima stručnog tima kojeg čine pedagog, psiholog, edukacijsko-rehabilitacijski stručnjaci kao i suradnja s roditeljima.

Kod uspješne suradnje roditelja i odgajatelja od iznimne je važnosti i da se upoznaju s dosadašnjim iskustvima i očekivanjima te da dođu do zajedničkih rješenja za dobrobit djeteta. Kako bi se ostvarila komunikacije između roditelja i odgajatelja izuzetno je bitno njihovo prihvaćanje postojanja teškoće kod njihovog djeteta. cijele situacije kod

djeteta s teškoćama. Ako roditelj ne prihvaća činjenicu svoga djeteta, otežava se rad i podrška kako odgajateljima tako i djetetu.

Ne postoji nikakav recept kao ni nikakve posebne pripreme da bi se suradnja ostvarila već postoje smjernice i načela putem kojih se itekako poboljšava rezultat suradnje, što u korist samoga djeteta to i u korist odnosa roditelj – odgajatelj.

Prema tome, suradnja stručnoga tima, roditelja i odgajatelja podrazumijeva koordiniranu, intenzivnu i višesmjernu suradnju ravnopravnih stručnjaka - predstavnika različitih znanstvenih disciplina koji su usmjereni na postizanje zajedničkog cilja koji je dobrobit djeteta. Do toga dolazimo da je sposobnost suradničkog učenja odgajatelja i roditelja izuzetno bitna jer uvjetuje veliku mjeru kvalitete u razvoju djeteta.

6. OPSERVACIJA

Kroz rad smo primijetili kako je svako dijete s teškoćama u razvoju različito te da se prema njima ponašati s novom dozom viđenja, shvaćanja stvari a to postižu i odgajatelji i roditelji kroz razne razgovore, edukacije, seminare. Prema djeci s teškoćama u razvoju treba se odnositi kao prema svakom drugom djetetu koje se uči prema svojim sposobnostima, a odgovornost za određena njegova postignuća je svakako i na odgajatelju koji svojim zalaganjem i znanjem to može i provesti.

U redovnim odgojno – obrazovnim ustanovama rad s djetetom s teškoćama u razvoju provodi se kroz poticanje razvoja sposobnosti u skladu s njihovim psihofizičkim karakteristikama te životnoj dobi, na usvajanje oblika ponašanja koji omogućavaju socijalizaciju i pružanje pomoći kako obitelji tako i široj okolini za razumijevanje i prihvaćanje problema i neposrednog rada s djecom.

Opserviranje i praćenje djece predstavlja prvi korak u transformiranju odgojno-obrazovne prakse ka stvarnoj kvaliteti. Stvarna kvaliteta definira se kao kvaliteta procesa nastala kroz rekonstruiranje i sukonstruiranje u kontekstu (Pirard i sur., 2011, str. 717). Osim što osigurava značajan uvid u dječji razvoj i ponašanje, opservacija omogućava i odgajatelju profesionalnu refleksiju koja se smatra ključnom vještinom odgajatelja.

Najbolji način da se unaprijedi razvoj djece je samo poučavanje koje je usmjereno na ono što dijete s teškoćama u razvoju može postići uz malu podršku odraslih, a ne provjeravanje što mogu učiniti bez ičije pomoći. Praćenje djetetove razine znanja i postavljanja zahtjeva koji su viši od nivoa njegovih mogućnosti zahtjeva spremnost odgajatelja koji mora biti primarna podrška u tim trenucima.

Praćenje reakcije djeteta s teškoćama u razvoju, njegova napredovanja, usmjerenost pažnje i motivacije predstavlja jedan pravac koji pruža odgajatelju značajan materijal za procjenu i unaprjeđivanje vlastite prakse. Drugi pravac orijentiran je na odgajatelja i njegovo osvještavanje onog što i kako radi.

Opserviranjem i praćenjem djeteta s teškoćama dobivaju se podatci koji će usmjeriti odgojne akcije u pravcu ostvarivanja najboljih efekata za djetetov rast i razvoj. Prikupljeni podatci postaju sredstvo za određivanje odgojno-obrazovnih ciljeva, zadataka i strategija koje će zadovoljiti osnovno načelo uzrasne i individualne

primjerenosti odgojno-obrazovne prakse, ali i pomoći odgajatelju da procijeni svoju vlastitu praksu i poboljša svoj profesionalni rad.

Cilj opservacije je utvrđivanje sposobnosti djeteta s teškoćama da uz pomoć odgajatelja i stručnoga tima ostvari što uspješniji odgoj i obrazovanje. Kao i u svakoj metodi potrebno je puno strpljenja za vidljiv uspjeh ali to ne znači da se treba lako odustati od uspjeha k kojem se ide. Svaki pomak u razvoju djeteta s teškoćama je iznimno velik, premda se nama činio malen.

7. ZAKLJUČAK

U današnje smo vrijeme, nažalost sve više upoznati s osobama koji nemaju mnogo strpljenja niti želje za ostale ljude. Jer se nalazimo u takvom svijetu gdje je okretanje glave normalno i sasvim realna slika svega. Bit života kao takvoga je zapravo da naučimo živjeti sa sebi različitim i da osobe sa specifičnim teškoćama u razvoju i bez ikakvih teškoća naučimo gledati kao dio nas i prihvaćati jedni druge. Ljudska prihvaćenost će postići pozitivnu razinu tek kada počnemo međusobno surađivati i realno procjenjivati sposobnost drugog i izvršenju nekoga zadatka. Bez ikakvih predrasuda, podcjenjivanja i precjenjivanja.

Djeca s teškoćama su isto ljudska bića kao i mi, kojima je samo potrebna dodatna pažnja i osjetna podrška kako bi počeli više vjerovati u sebe i kako bi dobili „krila“ kojima bi pokazali svoj osmijeh svima oko njih i kojima bi došli do svoga cilja. Njihovi ciljevi su sastavljeni od najmanjih sitnica, onih da imaju prijatelja do onoga da nacrtaju kuću i oboje krov crvene boje. Toliike sitnice a njima, njihovim roditeljima, odgajateljima znači puno.

Potrebno je da svi jedni o drugima naučimo malo više i da se međusobno razumijemo. Teškoće ne bi trebale označavati nijednog pojedinca, nijedno dijete, jer svi mi možemo postići što god si zamislimo. Bilo to na lakši ili na teži način ali nije nemoguće. Volimo li sebi drugačijega volimo i sebe. Prihvaćanjem sebi drugačijega zapravo dokazujemo da smo sposobni zakoračiti u jednu novu dimenziju svijeta sreće u kojem će nas raširenih ruku dočeti oni, djeca s teškoćama koja nisu ni svjesna kojim nas sve dobrom uče. Njihova ljubav je neopisivo velika, ne u smislu pružanja nego u smislu učenja i prihvaćanja.

Zamisli samo da se nalaziš na ulici gdje čekaš da se upali zeleno svjetlo kako bi je mogao proći, a pored tebe stoji osoba s dugim štapom u ulici. Zamisli kako bi se samo divno osjećao da prepoznaš njegovu teškoću i da je prihvatiš prije pitanja da li mu je potrebna pomoć. Ako prije pitanja prihvatiš to što vidiš, odgovor će biti pozitivan i dopustit će ti pomoć kod prelaska ceste a nakon toga ti ćeš osjetiti nešto posebno u svome srcu, a ta slijepa osoba će biti oduševljena jer si ga prije pitanja prihvatio. Mi to možda ne vidimo, ali oni itekako osjete sve oko sebe, tako i tebe koji si stajao tada u tom trenutku i prihvatio ga onakvim kakav je.

S djecom s teškoćama u razvoju koja pohađaju vrtić, odgajatelji i roditelji trebaju imati puno strpljenja. Za njih je bitno isto tako, da prihvate prije nego što dočekaju raširenih ruku. Jer dijete osjeti, kao i ona slijepa osoba. Možda to dijete ne vidi, ne čuje, možda izbjegava tvoje poglede radi autističnog poremećaja, možda sporije priča i muca ali osjet mu ne nedostaje. Jer nikome ne nedostaje duša koja se nalazi u njemu i srce koje osjeti pozitivne i iskrene riječi upućene njemu.

Nekim roditeljima je potrebno puno više vremena kako bi prihvatili trenutnu situaciju stanja svoga djeteta i njima je potrebna pomoć. Potpora i podrška koju pruža odgajatelj koju je i on trebao upoznati putem raznih edukacija, stručnih usavršavanja, seminara i puno provedenih razgovora sa svojim kolegama, stručnim timom i ostalima. Svatko pronađe svoj način putem kojega će lakše prihvatiti nove stvari, nove situacije i putem kojih će sebe nadjačati i dokazati da je spreman za nove preokrete u svome poslu i životu.

Ovime je bitno osvijestiti individualnost svakoga djeteta, bitnost stručnog usavršavanja i prihvaćanja težeg životnoga puta. Niti je odgajatelj sam niti je roditelj, iza njih se nalazi mnogo provedenih dana u kojima su propitivati svoje kompetencije, tražili odgovore na pitanja koja nisu dobivali, ali s vremenom, postali su dio toga i zaslužni za mnogo pozitivnih ishoda kojima se mogu ponositi i pomoći ostalima.

8. LITERATURA

1. Bećirović-Karabegović, J.(2014). Opservacija i praćenje djece u odgojno-obrazovnoj praksi predškolskih ustanova. Hrčak. [Online] str. 817-821.
Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/136112> [Pristupljeno: 18. Listopad 2020.]
2. Biondić, I.(1993). *Integrativna pedagogija : odgoj djece s posebnim potrebama*. Zagreb: Školska knjiga.
3. Bouillet, D. (2010). *Izazovi integriranog odgoja i obrazovanja*. Zagreb: Školska knjiga.
4. Drandić, D. (2017). Uloga pomoćnika u nastavi u provođenju inkluzivnog obrazovanja. *Napredak: časopis za pedagoški teorijsku i praksu*. [Online] 158, 4, str. 439-459.
5. Državni pedagoški standard predškolskog odgoja i naobrazbe (2008). [Online] https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2008_06_63_2128.html [Pristupljeno:30. Listopad 2020.]
6. Gertrud, E. (2010). *Strahovi u dječjem vrtiću : priručnik za roditelje i odgojitelje*. Split: Harfa.
7. Kostelnik Marjorie, J. (2004). *Djeca s posebnim potrebama: priručnik za odgojitelje, učitelje i roditelje*. Zagreb: Educa
8. Krampač – Grljušić, A. (2007). *Posebno dijete : priručnik za učitelje u radu s djecom s posebnim obrazovnim potrebama*. Osijek:Grafika.
9. Levandovski, D. i Teodorović, B. (1996). *Program rada s djecom s teškoćama u razvoju*. 2. Zagreb: Fakultet za defektologiju Sveučilišta u Zagrebu.
10. Longo, I.(2016). *Roditelj – graditelj odnosa*. Zagreb: Alinea.
11. Ljubetić, M. (2007). *Biti kompetentan roditelj*. Zagreb: Mali profesor.
12. Miljak, A. (1995). *Mjesto i uloga roditelja u (suvremenoj) humanističkoj koncepciji predškolskog odgoja*. *Društvena istraživanja : časopis za opća društvena pitanja*,[Online] 4 (4-5), str. 601-612.
13. Mikas, D. i sur. (2012.) *Socijalizacija djece s teškoćama u razvoju u ustanovama predškolskog odgoja*. *Paediatr Croar*, 56, 207-214.
14. Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje. Dostupno na: <https://mzo.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti/Obrazovanje/Predskolski//Nacionalni%20kurikulum%20za%20rani%20i%20predskolski%20odgoj%20i%20obrazovanje%20NN%2005-2015.pdf> [Pristupljeno: 30. Listopad 2020.]

15. Petrović-Sočo, B. (1995). Ispitivanje stavova roditelja u suradnji s dječjim vrtićem. *Društvena istraživanja : časopis za opća društvena pitanja*, 4 (4-5), 613-625.
16. Pirard, F.; Kammenou, A.; Anagnostopoulos, L.; Hardy, M.; Štambak, M.; Ivon, H.; Breaute, M.; Chandon Coq, M.; Chauveau, D.; Gueguen, C.; Giandomenico, I.; Musaj, T.; Picchio, M. (2011). *Erato: metodološki vodič: prihvatiti raznolikost u dječjim vrtićima (0 – 6 godina): analizirati, evaluirati, inovirati*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga; Split: Filozofski fakultet.
17. Sekulić-Majurec, A. (1988). *Djeca s teškoćama u razvoju u vrtiću i školi*. Zagreb: Školska knjiga.
18. Slunjski, E (2008). *Dječji vrtić : zajednica koja uči*. Zagreb: Arca.
19. Slunjski, E. (2003). *Devet lica jednog odgajatelja-roditelja*. Zagreb: Mali profesor.
20. Slunjski, E. (2006). *Stvaranje predškolskog kurikuluma u vrtiću*. Zagreb: Mali profesor.
21. Zrilić, S. (2011). *Djeca s posebnim potrebama u vrtiću i nižim razredima osnovne škole: priručnik za roditelje, odgojitelje i učitelje*. Zadar: Sveučilište u Zadru.

9. SAŽETAK

Cilj rada je prikazati važnost odgajatelja i roditelja u razvoju djeteta s teškoćama ističući njihove kompetencije i suradnje bez kojih se ne može očekivati neki veći napredak.

Uloga odgojno – obrazovne ustanove u radu s djecom s teškoćama obuhvaća širok i različit spektar niza aktivnosti i procesa koji su namijenjeni razvijanju sposobnosti djeteta. Kako bi što pravilnije i što profesionalnije pristupili djeci s teškoćama, potrebno se prije svega pravilno educirati.

Odgajatelj kao „druga mama“ i prva osoba koja je odgovorna za dijete ima važnu ulogu u njegovom svakidašnjem provođenju vremena u vrtiću. Educiranost odgajatelja, roditelja, njihovih kompetencija i znanja koje usavršavaju i upotrebljavaju ih u radu s djecom s teškoćama dolaze do velikog značenja. Svojim radom s djecom s teškoćama odgajatelj nastoji poticati i emocionalni i socijalni razvoj djece. Kako je vidljiva bitnost odgajatelja tako je i roditelja koji svojom ustrajnošću potiču dijete s teškoćama k novim ciljevima.

10. THE SUMMARY

The aim of this paper is to show the importance of educators and parents in the development of a child with disabilities, emphasizing their competencies and cooperation without which no major progress can be expected.

The role of an educational institution in working with children with disabilities encompasses a wide and diverse range of activities and processes aimed at developing the child's abilities. In order to approach children with disabilities as correctly and professionally as possible, it is first of all necessary to be properly educated.

The educator as the "second mother" and the first person responsible for the child has an important role in his daily spending time in kindergarten. The education of educators, parents, their competencies and the knowledge they improve and use in working with children with disabilities are of great importance. By working with children with disabilities, the educator seeks to encourage both the emotional and social development of children. As the importance of educators is visible, so are parents who, through their perseverance, encourage children with difficulties to achieve new goals.

11. POPIS GRAFIKONA I SLIKA

Grafikon 1. Sustavne karakteristike i međuovisnosti različitih dijelova odgojno – obrazovne prakse vrtića (Izvor: Slunjski.E., 2008., Dječji vrtić : zajednica koja uči. Zagreb: Arca., str.8.)

Slika 1. Zadnja stranica knjižice komunikacije

Slika 2. Prva stranica knjižice komunikacije

Slika 3. Druga stranica knjižice komunikacije

Slika 4. Treća stranica knjižice komunikacije